

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Факультет інженерів землевпорядкування

Кафедра землевпорядного проектування

**ПРОГРАМА
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

(назва дисципліни)

Рівень вищої освіти – 2
Галузь знань – 19 «Архітектура та будівництво»
Спеціальність – 193 «Геодезія та землеустрій» (ОР «Магістр»)
Освітня (освітньо-професійна) програма – «Оцінка землі та нерухомого майна»

Харків – 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: кандидат економічних наук,
доцент М.М. Миргород

Обговорено та рекомендовано до видання вченою радою факультету
інженерів землевпорядкування (протокол № _____ від «____» _____
2020 р.)

Завідувач кафедри
землевпорядного проектування

О.Я. Петренко

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економіка природокористування» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «Магістр» спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» ОР «Магістр».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є оптимізація відносин, що виникають у процесі взаємодії між суспільством і природним середовищем, прагнення до збереження та відтворення навколишнього середовища.

Міждисциплінарні зв'язки

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни: основи землевпорядкування і кадастру, земельне право, земельний кадастр, основи економічної теорії, протиерозійна організація території.

Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну: оцінка земель сільськогосподарського призначення, дипломне проектування.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи економіки природокористування

Тема 1. Економіка природокористування, як наука

Предмет економіки природокористування. Сутність понятійного апарату природокористування: природне середовище, природні умови, природні ресурси, раціональне природокористування. Місце природокористування в системі економічних наук і наук про охорону навколишнього середовища. Основні закономірності та принципи природокористування.

Тема 2. Основи системного підходу в сфері природокористування

Поняття в системі природокористування. Види систем, їх класифікація. Природні системи як об'єкт управління. Ієрархія природних систем: біосфери, гідросфери, атмосфери, літосфери. Ранги, межі і розміри систем. Поняття ноосфери в розумінні В.І. Вернадського. Природно-ресурсний потенціал, як фактор соціально-економічного розвитку. Класифікація природних ресурсів. Структура природно-ресурсного потенціалу: земельні ресурси, мінерально-сировинні, водні, лісові, біологічні ресурси, їх коротка характеристика. Проблеми відтворення природних ресурсів. Фінансування витрат на ці процеси.

Тема 3. Економічна оцінка природних ресурсів

Поняття оцінки природних ресурсів. Місце кадастрової оцінки в системі економічного розвитку. Структура і зміст кадастру природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Рента, поняття ренти, її види і особливості використання. Метод “капіталізації”. Особливості економічної оцінки екологічних функцій природних ресурсів. Концепція розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток. Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи. Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи.

Тема 4. Планування та прогнозування природокористування

Сутність планування. Територіальний аспект планування природокористування. Планування використання природних ресурсів на

підприємствах. Удосконалення, планування природокористування в регіоні. Сутність прогнозування в природокористуванні, методологічні основи. Особливості прогнозування в природокористуванні. Основні методи прогнозування.

Змістовий модуль 2. Економічний механізм природокористування

Тема 5. Екологічна безпека

Класифікація забруднення навколишнього середовища. Граничні витрати зменшення забруднення, гранична шкода від забруднення. Економічний оптимум забруднення. Поняття «парниковий ефект». Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Ліцензування в системі охорони навколишнього середовища. Дозволи на право викидів, скидів, розміщення забруднюючих речовин. Торгівля квотами на викиди парникових газів.

Тема 6. Економічний механізм природокористування

Структура економічного механізму в сфері природокористування. Поняття загального і спеціального використання природних ресурсів. Нормативи і межі природокористування. Плата за використання земельних, водних і мінерально-сировинних ресурсів. Плата за забруднення навколишнього середовища. Фінансування охорони і відтворення природних ресурсів. Класифікація забруднення навколишнього середовища. Граничні витрати зменшення забруднення, гранична шкода від забруднення. Економічний оптимум забруднення. Поняття «парниковий ефект». Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Ліцензування в системі охорони навколишнього середовища. Дозволи на право викидів, скидів, розміщення забруднюючих речовин. Торгівля квотами на викиди парникових газів.

Тема 7. Природно-ресурсна стратегія в контексті сталого (еколого-збалансованого) економічного розвитку

Конференція ООН з навколишнього середовища. Ріо-92+5. Програмні рішення конференції. Критерії та індикатори сталого розвитку. Природний баланс і взаємодія основних компонентів природно-ресурсного комплексу. Причини розбалансованості природно-ресурсних систем. Природні ресурси як фактор сталого розвитку. Програмно-цільовий метод у вирішенні проблем природокористування. Особливості застосування програмно-цільового методу в природокористуванні. Основні концепції програм природокористування. Структура, зміст цільових програм в природокористуванні.

Тема 8. Еколого-економічна ефективність запроєктованих заходів

Поняття оцінки природних ресурсів. Місце кадастрової оцінки в системі економічного розвитку. Структура і зміст кадастру природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Рента, поняття ренти, її види і особливості використання. Метод «капіталізації». Особливості економічної оцінки екологічних функцій природних ресурсів. Концепція розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток. Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи. Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни **«Економіка природокористування»** є формування у здобувачів сучасного економічного мислення та компетентностей (комплексу спеціальних знань, навичок, умінь й особистісних характеристик), спрямованих на вирішення еколого-економічних проблем, визначення й аналіз економічної ефективності впровадження природоохоронних заходів, здійснення економічної оцінки природних ресурсів й оцінки еколого-економічних збитків, що їх завдає економіці забруднення окремих компонентів природи.

Декомпозиція мети дозволяє виділити три основні групи навчальних цілей (завдань): пізнавальні, практичні, мотиваційні.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни **«Економіка природокористування»** є:

- вивчення специфіки економічних відносин, що виникають у процесі охорони, використання і відтворення природних ресурсів;
- розгляд економічного механізму раціонального природокористування;
- обґрунтування напрямів підвищення еколого-економічної ефективності природокористування.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- теоретичні засади економіки природокористування, сутність основних категорій, понять і термінів дисципліни, закономірності та принципи раціонального природокористування, основні цілі й завдання переходу України на модель сталого розвитку;
- зміст і структуру економічного механізму охорони навколишнього природного середовища й економічні важелі раціонального використання природних ресурсів;
- еколого-економічні проблеми раціонального використання природних ресурсів і стратегічні напрями їх вирішення, механізм державного регулювання у сфері використання, охорони й відтворення природно-ресурсного потенціалу;
- теоретико-методичні підходи щодо економічної оцінки природних ресурсів й оцінювання еколого-економічних збитків, що їх завдає економіці забруднення окремих компонентів природи;
- методичні засади визначення економічної, екологічної й соціальної ефективності впровадження природоохоронних заходів, а також специфіку економічного обґрунтування природоохоронних заходів у різних галузях економіки, зокрема в аграрному секторі;
- напрями й особливості екологізації галузей агропромислового виробництва, ринкові фактори раціонального природокористування, еколого-економічні проблеми й перспективи використання відходів;
- законодавчо-нормативну базу, що регулює раціональне природокористування, економічні інструменти екологічної політики, а також міжнародний досвід раціонального природокористування;

вміти:

- застосовувати здобуті теоретично-методичні знання під час вирішення

- конкретних практичних ситуацій;
- оцінювати сучасний стан і масштаби впливу антропогенного фактора на навколишнє середовище й окреслювати перспективні шляхи оздоровлення екологічної обстановки;
 - визначати й аналізувати основні показники й індикатори сталого розвитку, в тому числі аграрного сектору економіки;
 - здійснювати економічну оцінку природних ресурсів, виконувати економічне оцінювання природно-ресурсного потенціалу, визначати плату за використання природних ресурсів;
 - оцінювати еколого-економічні збитки від забруднення навколишнього природного середовища, зокрема атмосферного повітря, земельних, лісових і водних ресурсів;
 - визначати, обґрунтовувати й аналізувати економічну ефективність впровадження природоохоронних заходів, у тому числі екологічних інновацій і перероблення відходів;
 - проводити дослідження й надавати обґрунтування шляхів вирішення еколого-економічних проблем і вибору стратегічних альтернатив екологізації агропромислового виробництва.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години / 4 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи економіки природокористування

Тема 1. Економіка природокористування, як наука

Предмет економіки природокористування. Сутність понятійного апарату природокористування: природне середовище, природні умови, природні ресурси, раціональне природокористування. Місце природокористування в системі економічних наук і наук про охорону навколишнього середовища. Основні закономірності та принципи природокористування.

Тема 2. Основи системного підходу в сфері природокористування

Поняття в системі природокористування. Види систем, їх класифікація. Природні системи як об'єкт управління. Ієрархія природних систем: біосфери, гідросфери, атмосфери, літосфери. Ранги, межі і розміри систем. Поняття ноосфери в розумінні В.І. Вернадського. Природно-ресурсний потенціал, як фактор соціально-економічного розвитку. Класифікація природних ресурсів. Структура природно-ресурсного потенціалу: земельні ресурси, мінерально-сировинні, водні, лісові, біологічні ресурси, їх коротка характеристика. Проблеми відтворення природних ресурсів. Фінансування витрат на ці процеси.

Тема 3. Економічна оцінка природних ресурсів

Поняття оцінки природних ресурсів. Місце кадастрової оцінки в системі економічного розвитку. Структура і зміст кадастру природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Рента, поняття ренти, її види і особливості використання. Метод «капіталізації». Особливості економічної оцінки екологічних функцій природних ресурсів. Концепція розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток. Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи.

Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи.

Тема 4. Планування та прогнозування природокористування

Сутність планування. Територіальний аспект планування природокористування. Планування використання природних ресурсів на підприємствах. Удосконалення, планування природокористування в регіоні. Сутність прогнозування в природокористуванні, методологічні основи. Особливості прогнозування в природокористуванні. Основні методи прогнозування.

Змістовий модуль 2. Економічний механізм природокористування

Тема 5. Екологічна безпека

Класифікація забруднення навколишнього середовища. Граничні витрати зменшення забруднення, гранична шкода від забруднення. Економічний оптимум забруднення. Поняття «парниковий ефект». Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Ліцензування в системі охорони навколишнього середовища. Дозволи на право викидів, скидів, розміщення забруднюючих речовин. Торгівля квотами на викиди парникових газів.

Тема 6. Економічний механізм природокористування

Структура економічного механізму в сфері природокористування. Поняття загального і спеціального використання природних ресурсів. Нормативи і межі природокористування. Плата за використання земельних, водних і мінерально-сировинних ресурсів. Плата за забруднення навколишнього середовища. Фінансування охорони і відтворення природних ресурсів. Класифікація забруднення навколишнього середовища. Граничні витрати зменшення забруднення, гранична шкода від забруднення. Економічний оптимум забруднення. Поняття «парниковий ефект». Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Ліцензування в системі охорони навколишнього середовища. Дозволи на право викидів, скидів, розміщення забруднюючих речовин. Торгівля квотами на викиди парникових газів.

Тема 7. Природно-ресурсна стратегія в контексті сталого (еколого-збалансованого) економічного розвитку

Конференція ООН з навколишнього середовища. Ріо-92+5. Програмні рішення конференції. Критерії та індикатори сталого розвитку. Природний баланс і взаємодія основних компонентів природно-ресурсного комплексу. Причини розбалансованості природно-ресурсних систем. Природні ресурси як фактор сталого розвитку. Програмно-цільовий метод у вирішенні проблем природокористування. Особливості застосування програмно-цільового методу в природокористуванні. Основні концепції програм природокористування. Структура, зміст цільових програм в природокористуванні.

Тема 8. Еколого-економічна ефективність запроектованих заходів

Поняття оцінки природних ресурсів. Місце кадастрової оцінки в системі економічного розвитку. Структура і зміст кадастру природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Рента, поняття ренти, її види і особливості використання. Метод «капіталізації». Особливості економічної оцінки екологічних функцій природних ресурсів. Концепція розвитку з

урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток. Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи. Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи.

3. Рекомендована література (посібники, довідники тощо)

Основна

1. Лакида П.І., Врублевська О.В., Антоненко І.Я., Бала О.П. Економіка природокористування: Курс лекцій. – К.: Логос, 2006. – 119 с.
2. Экономика природопользования. Под редакцией Люка Хенса, Леонида Мельника, Эммануэля Буна. Учебник. К.: Наукова думка, 1998.- 481с.
3. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш., Экономика природопользования. – М.: МГУ, 2003.- 567 с.
4. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 322 с.

Додаткова

5. Данилишин Б.М. Економіка природокористування : підручник / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К. : Кондор, 2010. – 465 с.
6. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : навч. посіб. – 5-е вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
7. Економіка. Екологія. Управління : зб. наук. праць, № 1 / Держ. податкова служба України, Нац. ун-т держ. податкової служби України ; гол. ред. П. В. Мельник, заст. гол. ред. Л. Л. Тарангул. – Ірпінь : ВЦ НУДПСУ, 2012. – 464с.
8. Моделирование и прогнозирование stanu довкілля : підруч. / В. І. Лаврик, В. М. Боголюбов, Л. М. Полетаєва та ін.; за ред. д. т. н. В. І. Лаврика. – К. : Академія, 2010.– 400 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

5. Засоби діагностики успішності навчання. Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності здобувачів включає поточний, модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; фронтальне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи; тестування.

Підсумковий – включає залік.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Кафедра землевпорядного проектування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Р.М. Шелудько

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань — 19 «Архітектура та будівництво»
(шифр і назва напрямку підготовки)
Спеціальність — 193 «Геодезія та землеустрій» ОР-«Магістр»
(шифр і назва напрямку спеціальності)
Освітньо-професійна програма «Оцінка землі та нерухомого майна»
(шифр і назва програми)
Спеціалізація — _____
(назва спеціалізації)
Факультет інженерів землевпорядкування

Робоча програма навчальної дисципліни «Економіка природокористування» для здобувачів: галузь знань 193 «Архітектура та будівництво», спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій ОР «Магістр», освітньо-професійної програми.
«_____» _____, 2020 р. ____ с.

Розробник: **Миргород Марина Миколаївна** – кандидат економічних наук, доцент.

Робоча програму схвалено на засіданні кафедри землевпорядного проектування.

Протокол від «_____» _____ 2020 року № ____ .

Завідувач кафедри землевпорядного проектування,
канд. екон. наук, доцент
“ _____ ” _____ 2020 р.

О.Я. Петренко

Схвалено навчально-методичною комісією факультету інженерів землевпорядкування.

Протокол від «_____» _____ 2020 р. № ____ .

Голова навчально-методичної комісії
факультету інженерів землевпорядкування,
канд. екон. наук, доцент

О.В. Князь

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень підготовки	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»	Обов’язкова	
	Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій» ОР «Магістр»		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – «Визначення еколого-економічної ефективності агроландшафтного землевпорядкування»		Семестр	
Загальна кількість годин – 120			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,0 самостійної роботи студента – 11,0	Освітній рівень підготовки: «Магістр»	20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	10 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		76 год.	–
		Вид контролю: залік	Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни **«Економіка природокористування»** є формування у здобувачів сучасного економічного мислення та компетентностей (комплексу спеціальних знань, навичок, умінь й особистісних характеристик), спрямованих на вирішення еколого-економічних проблем, визначення й аналіз економічної ефективності впровадження природоохоронних заходів, здійснення економічної оцінки природних ресурсів й оцінки еколого-економічних збитків, що їх завдає економіці забруднення окремих компонентів природи. Декомпозиція мети дозволяє виділити три основні групи навчальних цілей (завдань): пізнавальні, практичні, мотиваційні.

Завдання вивчення дисципліни **«Економіка природокористування»** є:

- вивчення специфіки економічних відносин, що виникають у процесі охорони, використання і відтворення природних ресурсів;
- розгляд економічного механізму раціонального природокористування;
- обґрунтування напрямів підвищення еколого-економічної ефективності природокористування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- теоретичні засади економіки природокористування, сутність основних категорій, понять і термінів дисципліни, закономірності та принципи раціонального природокористування, основні цілі й завдання переходу України на модель сталого розвитку;
- зміст і структуру економічного механізму охорони навколишнього природного середовища й економічні важелі раціонального використання природних ресурсів;
- еколого-економічні проблеми раціонального використання природних ресурсів і стратегічні напрями їх вирішення, механізм державного регулювання у сфері використання, охорони й відтворення природно-ресурсного потенціалу;
- теоретико-методичні підходи щодо економічної оцінки природних ресурсів й оцінювання еколого-економічних збитків, що їх завдає економіці забруднення окремих компонентів природи;
- методичні засади визначення економічної, екологічної й соціальної ефективності впровадження природоохоронних заходів, а також специфіку економічного обґрунтування природоохоронних заходів у різних галузях економіки, зокрема в аграрному секторі;
- напрями й особливості екологізації галузей агропромислового виробництва, ринкові фактори раціонального природокористування, еколого-економічні проблеми й перспективи використання відходів;
- законодавчо-нормативну базу, що регулює раціональне природокористування, економічні інструменти екологічної політики, а також міжнародний досвід раціонального природокористування;

вміти:

- застосовувати здобуті теоретично-методичні знання під час вирішення конкретних практичних ситуацій;

- оцінювати сучасний стан і масштаби впливу антропогенного фактора на навколишнє середовище й окреслювати перспективні шляхи оздоровлення екологічної обстановки;
- визначати й аналізувати основні показники й індикатори сталого розвитку, в тому числі аграрного сектору економіки;
- здійснювати економічну оцінку природних ресурсів, виконувати економічне оцінювання природно-ресурсного потенціалу, визначати плату за використання природних ресурсів;
- оцінювати еколого-економічні збитки від забруднення навколишнього природного середовища, зокрема атмосферного повітря, земельних, лісових і водних ресурсів;
- визначати, обґрунтовувати й аналізувати економічну ефективність впровадження природоохоронних заходів, у тому числі екологічних інновацій і перероблення відходів;
- проводити дослідження й надавати обґрунтування шляхів вирішення еколого-економічних проблем і вибору стратегічних альтернатив екологізації агропромислового виробництва.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми геодезії, землеустрою та кадастру, управління земельними ресурсами, управління та адміністрування землекористуванням, державного контролю за використанням та охороною земель із застосуванням сучасних технологій, теоретичних положень та методів дослідження.

Загальні компетентності:

1. Дотримання етичних принципів досліджень і інтелектуальної чесності, а також професійних кодексів поведінки.
2. Володіння державною мовою на загальному та науковому рівнях.
3. Володіння іноземною мовою на загальному та професійному рівнях.
4. Здатність опановування базовими знаннями, включаючи сучасні наукові та технічні досягнення та використання їх в практичних ситуаціях.
5. Уміння виконання робіт та навчання з високим рівнем автономності, планування, організації та управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень.
6. Уміння використовувати інформаційні технології та інноваційні підходи.
7. Уміння збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Спеціальні (фахові компетентності):

1. Здатність до реалізації професійних обов'язків за видами професійних робіт.
2. Знання і розуміння основних теорій, методів, принципів технологій і методик у сфері геодезії і землеустрою.
3. Засвоєння базових знань із супутніх наук, що входять окремими блоками до сфери геодезії і землеустрою (фізика, математика, інформатика, екологія, право, економіка та інші), вміння використовувати їх теорії, принципи та технічні підходи.
4. Складання проектів і програм, організації та планування польових робіт в геодезії та землеустрої.

5. Здатність інтегрувати знання з інших дисциплін, застосовувати системний підхід та враховувати техніко-технологічні та економічні аспекти при проведенні досліджень з проблематики економіки землекористувань.
6. Підготовка та здійснення організаційних, економічних, екологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання та охорону земель, їх захист від шкідливого антропогенного впливу.

Міждисциплінарні зв'язки:

1. ЕММ і моделювання в землеустрої
2. Кадастр населених пунктів
3. Оцінка землі і нерухомості
4. Земельний кадастр, земельпорядна експертиза
5. Методологія оцінки нерухомості
6. Управління земельними ресурсами
7. Стандартизація в сфері оцінки майна та майнових прав
8. Ринок землі і нерухомості
9. Геоінформаційні технології в оцінці нерухомості

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи економіки природокористування

Тема 1. Економіка природокористування, як наука

Предмет економіки природокористування. Сутність понятійного апарату природокористування: природне середовище, природні умови, природні ресурси, раціональне природокористування. Місце природокористування в системі економічних наук і наук про охорону навколишнього середовища. Основні закономірності та принципи природокористування.

Тема 2. Основи системного підходу в сфері природокористування

Поняття в системі природокористування. Види систем, їх класифікація. Природні системи як об'єкт управління. Ієрархія природних систем: біосфери, гідросфери, атмосфери, літосфери. Ранги, межі і розміри систем. Поняття ноосфери в розумінні В.І. Вернадського. Природно-ресурсний потенціал, як фактор соціально-економічного розвитку. Класифікація природних ресурсів. Структура природно-ресурсного потенціалу: земельні ресурси, мінерально-сировинні, водні, лісові, біологічні ресурси, їх коротка характеристика. Проблеми відтворення природних ресурсів. Фінансування витрат на ці процеси.

Тема 3. Економічна оцінка природних ресурсів

Поняття оцінки природних ресурсів. Місце кадастрової оцінки в системі економічного розвитку. Структура і зміст кадастру природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Рента, поняття ренти, її види і особливості використання. Метод «капіталізації». Особливості економічної оцінки екологічних функцій природних ресурсів. Концепція розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток. Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи. Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи.

Тема 4. Планування та прогнозування природокористування

Сутність планування. Територіальний аспект планування

природокористування. Планування використання природних ресурсів на підприємствах. Удосконалення, планування природокористування в регіоні. Сутність прогнозування в природокористуванні, методологічні основи. Особливості прогнозування в природокористуванні. Основні методи прогнозування.

Змістовий модуль 2. Економічний механізм природокористування

Тема 5. Екологічна безпека

Класифікація забруднення навколишнього середовища. Граничні витрати зменшення забруднення, гранична шкода від забруднення. Економічний оптимум забруднення. Поняття «парниковий ефект». Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Ліцензування в системі охорони навколишнього середовища. Дозволи на право викидів, скидів, розміщення забруднюючих речовин. Торгівля квотами на викиди парникових газів.

Тема 6. Економічний механізм природокористування

Структура економічного механізму в сфері природокористування. Поняття загального і спеціального використання природних ресурсів. Нормативи і межі природокористування. Плата за використання земельних, водних і мінерально-сировинних ресурсів. Плата за забруднення навколишнього середовища. Фінансування охорони і відтворення природних ресурсів. Класифікація забруднення навколишнього середовища. Граничні витрати зменшення забруднення, гранична шкода від забруднення. Економічний оптимум забруднення. Поняття «парниковий ефект». Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Ліцензування в системі охорони навколишнього середовища. Дозволи на право викидів, скидів, розміщення забруднюючих речовин. Торгівля квотами на викиди парникових газів.

Тема 7. Природно-ресурсна стратегія в контексті сталого (еколого-збалансованого) економічного розвитку

Конференція ООН з навколишнього середовища. Ріо-92+5. Програмні рішення конференції. Критерії та індикатори сталого розвитку. Природний баланс і взаємодія основних компонентів природно-ресурсного комплексу. Причини розбалансованості природно-ресурсних систем. Природні ресурси як фактор сталого розвитку. Програмно-цільовий метод у вирішенні проблем природокористування. Особливості застосування програмно-цільового методу в природокористуванні. Основні концепції програм природокористування. Структура, зміст цільових програм в природокористуванні.

Тема 8. Еколого-економічна ефективність запроектованих заходів

Поняття оцінки природних ресурсів. Місце кадастрової оцінки в системі економічного розвитку. Структура і зміст кадастру природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Рента, поняття ренти, її види і особливості використання. Метод «капіталізації». Особливості економічної оцінки екологічних функцій природних ресурсів. Концепція розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Стійкий економічний розвиток. Оцінка стану навколишнього середовища. Основні чинники екологічної кризи. Техногенний тип економічного розвитку. Можливі шляхи подолання екологічної кризи.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва модуля, теми	Всього годин		у т. ч.					
			лекції		практичні заняття		самостійна робота	
	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи економіки природокористування								
1.1. Економіка природокористування, як наука	4	4	2	1	2	1	9	
1.2. Основи системного підходу в сфері природокористування	4	4	2	1	4	1	9	
1.3. Економічна оцінка природних ресурсів	4	4	4	1	4	1	10	
1.4. Планування та прогнозування природокористування	4	4	2	1	2	2	10	
Разом за модулем 1	16	16	10	4	12	5	38	
Змістовний модуль 2. Економічний механізм природокористування								
2.1. Екологічна безпека	4	4	2	1	2	1	10	
2.2. Економічний механізм природокористування	4	4	2	1	2	1	10	
2.3. Природно-ресурсна стратегія в контексті сталого (еколого збалансованого) економічного розвитку	4	4	2	1	4	1	10	
2.4. Еколого-економічна ефективність запроектованих заходів	4	4	4	1	4	2	10	
Разом за модулем 2	16	16	10	4	12	5	40	
Залік	2	2						
Усього годин	120	38	20	8	24	10	78	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економіка природокористування, як наука	2
2	Економіка навколишнього середовища	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення збитку від деградації ґрунтів	4
2	Визначити річну плату за розміщення відходів;	4
3	Визначення штрафів за погіршення екологічного становища	4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
—	—	—

8. Самостійна робота

Самостійна робота здобувачів відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Види самостійної роботи здобувачів за цільовим призначенням:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять.

2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, практичних, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

3. Вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: проведення лабораторних робіт з елементами творчості; розв'язання нестандартних задач; виконання розрахунково-графічних робіт і курсових робіт; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; складання рефератів, доповідей, інформацій з заданої теми; інші види занять.

4. Вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок в умовах виробництва: навчальні практикуми, робота на філіях кафедр; усі види практик.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економіка природокористування, як наука	9
2	Основи системного підходу в сфері природокористування	9
3	Економічна оцінка природних ресурсів	10
4	Планування та прогнозування природокористування	10
5	Екологічна безпека	9
6	Економічний механізм природокористування	9
7	Природно-ресурсна стратегія в контексті сталого (еколого-збалансованого) економічного розвитку	10
8	Еколого-економічна ефективність запроектованих заходів	10
	Разом	78

10. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1). Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словені** (лекція, семінари, бесіда, розповідь); **наочні** – (ілюстрація, демонстрація, презентація), **практичні** (збір інформації, її економічна обробка, розрахунки, графічно-схематичне зображення інформації).

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Лекція із застосуванням ігрових методів – застосовуються методи мозкової атаки, методи конкретних ситуацій та інші, коли здобувачі самі формулюють проблему, і самі намагаються її вирішити.

Семінари – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Практичні заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання сформульованих завдань.

Самостійні заняття – форма навчального заняття, що проводиться з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Рольові ігри – форма активізації здобувачів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Консультація – форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні та екзаменаційні консультації).

2) Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу:– індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

3) Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань – репродуктивні та продуктивні (дослідницькі, пошукові, частково-пошукові);

4) Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота студента з навчальною та науковою літературою, текстами лекцій, підготовка до семінарських і практичних занять, робота з комп'ютером, виконання письмових завдань.

11. Методи контролю

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності здобувачів включає поточний, модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Поточний контроль знань здобувачів здійснюється за двома напрямками:

I – контроль систематичності та активності роботи на семінарських та практичних заняттях;

II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання.

Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; фронтальне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи; тестування.

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі заліку у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Залік – форма оцінки підсумкового засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням заліку є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу залік оцінює рівень засвоєння здобувачем компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Назва змістовного модуля	Обсяг навчального навантаження, акад. рік	Значимість змістовного модуля у формуванні знань та умінь з дисципліни, %
	Обсяг залікового кредиту	
<u>Змістовний модуль 1.</u> Теоретичні основи економіки природокористування	<u>60</u>	<u>40</u>
<u>Змістовний модуль 2.</u> Економічний механізм природокористування	<u>60</u>	<u>40</u>
Складання заліку	<u>2</u>	<u>20</u>
Всього		<u>100</u>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

14. Рекомендована література

Основна література

1. Лакида П.І., Врублевська О.В., Антоненко І.Я., Бала О.П. Економіка природокористування: Курс лекцій. – К.: Логос, 2006. – 119 с.
2. Економіка природопользования. Под редакцией Люка Хенса, Леонида Мельника, Эммануэля Буна. Учебник. К.: Наукова думка, 1998.- 481с.
3. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш., Экономика природопользования. – М.: МГУ, 2003.- 567 с.

4. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 322 с.

Додаткова література

5. Данилишин Б.М. Економіка природокористування: підручник / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.

6. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навч. посіб. – 5-е вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

7. Економіка. Екологія. Управління: зб. наук. праць, № 1 / Держ. податкова служба України, Нац. ун-т держ. податкової служби України; гол. ред. П. В. Мельник, заст. гол. ред. Л. Л. Тарангул. – Ірпінь: ВЦ НУДПСУ, 2012. – 464 с.

8. Моделювання і прогнозування стану довкілля : підруч. / В. І. Лаврик, В. М. Боголюбов, Л. М. Полетаєва та ін.; за ред. д. т. н. В. І. Лаврика. – К.: Академія, 2010. – 400 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a>

2. Наукова періодика України; Нац. бібл. України ім. В. І. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Научная электронная библиотека. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/defaultx.asp>

4. Правовий портал України «Ліга-закон». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/>